

Ärende GRA 2017/80 **handling** 31
Handläggare Patricia Isakson Rivas

Banken

Tillsyn avseende diskriminering i samband med låneansökan

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har granskat om Banken AB (banken) överträtt diskrimineringsförbudet som gäller vid tillhandahållande av tjänster genom att tillämpa en schabloniserad kalkylmetod vid sin bedömning av låneansökningar från personer som fyllt eller under det år krediten söks skulle fylla 60 år.

DO:s beslut

DO bedömer att den schabloniserade kalkylmetod som tidigare tillämpats av banken vid bedömning av låneansökningar från personer som fyllt eller under det år krediten söktes skulle fylla 60 år har utgjort en överträdelse av förbudet mot diskriminering som har samband med ålder.

Om ärendet

Bakgrund till DO:s beslut att inleda tillsyn

DO har genom en anmälan avseende en kunds låneansökan erhållit uppgifter om bankens rutiner vid låneansökningar från personer som ska fylla 60 år.

Sammanfattningsvis har följande uppgifter lämnats till DO med anledning av den enskilde kundens situation. Kunden är 60 år, har fast arbete och planerar att fortsätta arbeta tills han blir 67 år. Kunden ansökte våren 2017 om ett utökat bolån hos sin bank, Banken AB, för att göra en tillbyggnad på sitt hus. Banken avlog låneansökan med hänvisning till att han hade fyllt sextio år. Kunden ringde då upp sin handläggare på banken och frågade om skälet för avslaget och fick förklaringen att banken i sin kalkyl räknade med att han skulle tjäna 30 procent mindre än sin aktuella inkomst på grund av sin ålder när han skulle gå i pension. Kunden uppfyllde alla andra villkor för att beviljas lånet.

Utredningen i ärendet

DO har begärt ett yttrande från banken i syfte att granska huruvida banken har följt diskrimineringslagen vid tillhandahållande av tjänst till allmänheten. DO har även begärt ett kompletterande yttrande från banken.

Bankens första yttrande

I sitt första yttrande har banken sammanfattningsvis uppgett följande.

Det bestrids att kunden utsatts för diskriminering. Banken har aldrig haft för avsikt att direkt eller indirekt diskriminera någon kund. Den kreditregel som har tillämpats har ett berättigat syfte. Bankens kreditmodell är lämplig och nödvändig för att uppnå syftet. Det rör sig inte om åldersdiskriminering eftersom modellen avser en bedömning av en kunds framtida inkomst. Banken har ingen övre åldersgräns för att bevilja ett bolån.

Enligt 12 § konsumentkreditlagen (2010:1846) har banken en skyldighet att göra en kreditprövning och därigenom pröva om en konsument har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet. Kreditprövningen ska grundas på tillräckliga uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden. Krediten får beviljas endast om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra sitt åtagande.

European Banking Authority (EBA) har givit ut riktlinjer avseende kreditgivning för att tolka det så kallade bolånedirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010, EUT L 60, 2014, s. 34). Dessa riktlinjer gäller som allmänna råd. Av riktlinjerna framgår bland annat att banken ska ta hänsyn till konsumentens troliga inkomst och hans eller hennes förmåga att fortsätta att fullgöra sina skyldigheter efter pensioneringen. Vidare framgår att banken bör ta hänsyn till potentiella framtida negativa scenarier, som till exempel lägre inkomst efter pensionering.

Det görs en individuell kreditprövning innan en kredit beviljas. I denna prövning ingår att bedöma sökandens återbetalningsförmåga på kort och lång sikt i form av en ”Kvar att leva på-kalkyl” (Kalp-kalkyl) där ett antal schablonvärden finns inbyggda för att ta hänsyn till möjliga negativa framtida scenarier. Banken har som distansaktör med en strömlinjeformad affärsprocess valt ett antal förenklingar vid kreditbedömningen för att kunna hantera alla kunder i ett flöde. För sökande som fyllt eller fyller 60 år under det år krediten söks, har banken infört en extra Kalp-kalkyl. Den extra Kalp-kalkylen görs utifrån en schablon att framtida inkomst motsvarar 70 procent av sökandens nuvarande inkomst. Om ett negativt resultat uppstår vid denna beräkning får kreditsökande avslag på sin låneansökan. Banken har baserat sin bedömning på Statistiska centralbyråns statistik.

Bankens kompletterande yttrande

I ett kompletterande yttrande har banken sammanfattningsvis uppgett följande.

Banken har inte tagit ställning till vid vilken exakt ålder inkomstförändringen sker utan bedömde att inkomstnivån var rimlig att räkna som stadigvarande efter tidpunkten för pensioneringen. Banken ansåg att det var lämpligt att införa en extra kalkyl från 60 års ålder, i syfte att ha en enkel regel som kunde hanteras snabbt och effektivt för bästa service för kunderna. För personer som

fyller 60 år under innevarande år eller som är äldre gjordes alltså vid samtliga bolåneansökningar den extra kalkylen oavsett lånebelopp eller syfte med lånet.

Om banken istället skulle införa en individuell bedömning av en sökandes framtida inkomster som inte grundades på en schablonmetod, skulle det leda till att kunderna skulle få en ökad komplexitet vid kreditprövningen samt längre handläggningstid på grund av manuell hantering. Det skulle även innebära en utökad bemanning samt utökade kostnader för banken.

Banken redovisade även att drygt 40 procent av avslagen på bolåneansökningar var ett negativt utfall av den extra Kalp-kalkylen, medan övriga avslag var en konsekvens av den ordinarie Kalp-kalkylen.

Vad avser just den kund som anmälan avsett visade den ordinarie Kalp-kalkylen på ett budgeterat överskott. Tillämpningen av den extra Kalp-kalkylen, då kundens bruttoinkomst justerats ned till 70 procent av den aktuella inkomsten, resulterade däremot i ett budgeterat underskott.

Banken beslutade dock att upphöra med den schablonmässiga bedömningen från och med den 8 augusti 2017.

Kreditbedömningsprocessen ändrades därmed till en manuell och individuell kreditprövning, med riktlinjer för vilka sökande som får en individuell kreditprövning. Förändringen innebar förenklat att åldersgränsen för tillämpningen av den extra Kalp-kalkylen höjdes till 62 år, liksom procentandelen av den nuvarande inkomsten som justerades till 75 procent. De kreditsökande vars låneansökningar resulterar i ett negativt utslag genom den extra Kalp-kalkylen får numera en manuell individuell kreditprövning utifrån en utredning om sökandes framtida pension, och ges möjlighet att inkomma med underlag som styrker framtida pension.

Rättslig reglering på området

Enligt 1 kap. 4 § 1 diskrimineringslagen (2008:567), DL, avses med direkt diskriminering att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Enligt 2 kap. 12 § 1 DL är diskriminering förbjuden för den som utanför privat- och familjelivet tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder till allmänheten.

Enligt 2 kap. 12 b § 4 DL hindrar inte förbudet mot diskriminering särbehandling på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

DO:s bedömning

Av utredningen framgår att banken fram till den 8 augusti 2017 har använt sig av en schablonmässig bedömning avseende en framtida inkomstminskning.

Denna schablonmässiga bedömning har tillämpats enbart för creditsökande som fyllt, eller under året skulle fylla, 60 år. Utöver den ordinarie kreditbedömningen där en Kalp-kalkyl görs, har en extra Kalp-kalkyl tillämpats för de låneansökningar där den sökande har tillhört denna åldersgrupp utan att det har gjorts någon individuell prövning av den creditsökandes ekonomiska förhållanden.

Enligt DO:s bedömning innebär den tillämpade metoden för kreditbedömning att de creditsökande som fått avslag på sin låneansökan genom tillämpning av den schablonmässiga bedömningen i form av den extra Kalp-kalkylen, försatts i ett sämre läge än om de erhållit en individuell bedömning av sin framtida inkomstsituation. Förfarandet har således utgjort en nackdel för dem. Effekten av förfarandet för sådana creditsökande är enligt DO:s bedömning tillräcklig för att det ska vara fråga om ett missgynnande i diskrimineringslagens mening, oavsett vad en individuell prövning skulle ha utmynnat i (se för en liknande bedömning Svea hovrätts dom 2013-10-08 i mål nr T 1912-13, Diskrimineringsombudsmannen mot IF skadeförsäkring AB). Därtill har den av banken tillämpade kreditprövningen under alla förhållanden inneburit ett missgynnande för sådana creditsökande som vid en individuell prövning skulle bedömts ha förutsättningar att beviljas ett lån, men som med tillämpning av den schabloniserade bedömningen fått avslag på sin låneansökan.

De personer på vilka schablonen enligt bankens uppgifter har tillämpats, dvs. creditsökande som fyllt, eller under året skulle fylla 60 år, får enligt DO:s bedömning anses ha befunnit sig i en jämförbar situation med övriga creditsökande, oavsett deras faktiska kreditvärdighet. Det missgynnande som personerna i denna grupp har utsatts för har haft samband med ålder.

Den fråga som DO vid denna bedömning har att ta ställning till är om den schabloniserade metod för kreditbedömning som tillämpats för personer i den aktuella åldersgruppen med tillämpning av bestämmelsen i 2 kap. 12 b § 4 DL har utgjort en tillåten särbehandling på grund av ålder.

I denna del kan konstateras att syftet med bankens införande av den extra Kalp-kalkylen såvitt framkommit var att göra en prövning för att förutse framtida negativa inkomstförändringar inför en persons pensionering och på så sätt undvika att han eller hon får svårigheter att betala tillbaka lånet. Att skydda enskilda från risk för ekonomisk skada får i detta sammanhang anses utgöra ett objektivt sett godtagbart syfte. Det aktuella tillvägagångssättet kan även anses ha varit ägnat att uppnå detta syfte, och har således i diskrimineringslagens mening utgjort en lämplig åtgärd.

När det gäller kravet på åtgärdens nödvändighet kan DO emellertid konstatera att en individuell bedömning av varje individs ekonomiska förutsättningar uppfyller samma syfte och utgör dessutom ett mindre långtgående och icke diskriminerande alternativ. Några krav som skulle utesluta ett sådant alternativt tillvägagångssätt kan inte heller utläsas av reglerna i konsumentkreditlagen eller av EBA:s riktlinjer för tolkning av bolånedirektivet. I ärendet är också upplyst att banken från och med den 8 augusti 2017 har upphört med det

aktuella tillvägagångssättet och ersatt det med en manuell individuell kreditprövning.

Mot denna bakgrund gör DO bedömningen att den schabloniserade kalkylmetod som tidigare tillämpats av banken vid bedömning av låneansökningar från personer som fyllt eller under det år krediten söktes skulle fylla 60 år har utgjort en överträdelse av förbudet mot diskriminering som har samband med ålder.

Med dessa synpunkter avslutar DO ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av Agneta Broberg efter förslag från Patricia Isakson Rivas. I den slutliga beredningen av ärendet har även enhetscheferna Rickard Appelberg och Martin Mörk samt chefsjuristen Mattias Falk deltagit.

Detta beslut går inte att överklaga. De bedömningar som DO gör i beslut är inte juridiskt bindande och beslutet påverkar inte enskildas möjligheter att själva väcka talan om diskrimineringsersättning i tingsrätt.

Agneta Broberg
Diskrimineringsombudsman

En kopia av beslutet skickas till kunden samt till anmälaren